Teismo praktikos rinkinys

GENERALINIO ADVOKATO
M. CAMPOS SÁNCHEZ-BORDONA IŠVADA,
pateikta 2021 m. liepos 8 d.[1]

Byla C-289/20

IB
prieš
FA

(*Cour d'appel de Paris* (Paryžiaus apeliacinis teismas, Prancūzija) pateiktas prašymas priimti prejudicinį sprendimą)

„Prašymas priimti prejudicinį sprendimą – Laisvės, saugumo ir teisingumo erdvė – Tarptautinė jurisdikcija, teismo sprendimų bylose, susijusiose su santuoka, pripažinimas ir vykdymas – Reglamentas (EB) Nr. 2201/2003 – Nuolatinės gyvenamosios vietos sąvoka“

1. Pastaraisiais XX a. metais Europos Sąjunga teisminio bendradarbiavimo civilinėse bylose srityje ėmė spręsti (pirmiausia, priėmus Mastrichto Sutartį[2], vėliau – Amsterdamo Sutartį[3]) su integracijos procesu susijusias šeimos teisės problemas.

2. Kalbant apie jurisdikciją santuokos srityje, reikia pažymėti, kad po pirmojo susitarimo, kuris neįsigaliojo[4], buvo priimtas Reglamentas (EB) Nr. 1347/2000[5], panaikintas Reglamentu (EB) Nr. 2201/2003[6]; šis yra dabar galiojantis dokumentas[7].

3. Teisingumo Teismas jau aiškino Reglamento Nr. 2201/2003 3 straipsnį, nagrinėdamas įvairius prašymus dėl prejudicinio sprendimo priėmimo[8]. Nė viename iš jų, jeigu neklystu, nebuvo kalbama apie pasekmes, kurių galėtų kelti jo išaiškinimas, pripažįstant, kad vienas iš sutuoktinių (arba abu) gali turėti dvi ar daugiau „nuolatinių gyvenamųjų vietų“.

1 Originalo kalba: ispanų.

2 Europos Sąjungos sutartis (OL C 191, 1992, p. 1); visų pirma K.3 straipsnis, siejamas su K.1 straipsniu.

3 Europos Bendrijos steigimo sutartis (suvestinė redakcija, Amsterdamas) (OL C 340, 1997, p. 173); visų pirma 61 straipsnis.

4 1998 m. gegužės 28 d. Konvencija dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų santuokos bylose pripažinimo ir vykdymo (OL C 221, 1998, p. 1; toliau – 1998 m. Konvencija).

5 2000 m. gegužės 29 d. Tarybos reglamentas dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų, susijusių su santuoka ir tėvų pareigomis, pripažinimo bei vykdymo (OL L 150, 2000, p. 19).

6 2003 m. lapkričio 27 d. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 2201/2003 dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų, susijusių su santuoka ir tėvų pareigomis, pripažinimo bei vykdymo, panaikinantis Reglamentą (EB) Nr. 1347/2000 (OL L 338, 2003, p. 1).

7 Dėl jo galiojimo žr. šios išvados 27 punktą.

8 Pavyzdžiui, dėl vieno iš sutuoktinių dvigubos pilietybės. 2009 m. liepos 16 d. Sprendimas *Hadadi* (C-168/08, EU:C:2009:474; toliau – Sprendimas *Hadadi*).

4. Taigi šis prašymas priimti prejudicinį sprendimą leis Teisingumo Teismui nagrinėti klausimą, kuris buvo kilęs kitose srityse[9], bet dar neaptartas šioje. Norint į jį atsakyti, iš pradžių reikės apibrėžti „nuolatinės gyvenamosios vietos“ sąvoką, padedančią nustatyti tarptautinę jurisdikciją santuokos nutraukimo, gyvenimo skyrium (separacijos) arba santuokos pripažinimo negaliojančia bylose.

I. Teisinis pagrindas. Reglamentas Nr. 2201/2003

5. Pirmoje konstatuojamojoje dalyje numatyta:

„Europos bendrija yra iškėlusi sau tikslą sukurti laisvės, saugumo ir teisingumo erdvę, kurioje užtikrinamas laisvas asmenų judėjimas. Šiuo tikslu Bendrija, be kita ko, turi patvirtinti teisminio bendradarbiavimo civilinėse bylose priemones, būtinas, kad vidaus rinka tinkamai veiktų.“

6. Aštuntoje konstatuojamoje dalyje nurodyta:

„Kalbant apie teismo sprendimus dėl santuokos nutraukimo, gyvenimo skyrium (separacija) ar santuokos pripažinimo negaliojančia, šis reglamentas turėtų būti taikomas tik santuokos ryšių nutraukimui ir neturėtų liesti tokių klausimų, kaip santuokos nutraukimo pagrindai, santuokos turtinės pasekmės, ar kitų papildomų priemonių.“

7. 3 straipsnyje numatyta:

„1. Bylose, susijusiose su santuokos nutraukimu, gyvenimu skyrium (separacija) ir santuokos pripažinimu negaliojančia, jurisdikciją turi teismai, esantys toje valstybėje narėje:

a) kurios teritorijoje:

   – yra sutuoktinių nuolatinė gyvenamoji vieta, arba

   – buvo sutuoktinių paskiausia nuolatinė gyvenamoji vieta, jeigu vienas iš sutuoktinių joje tebegyvena, arba

   – yra atsakovo nuolatinė gyvenamoji vieta, arba

   – yra vieno iš sutuoktinių nuolatinė gyvenamoji vieta, jeigu buvo paduotas bendras pareiškimas, arba

   – yra pareiškėjo nuolatinė gyvenamoji vieta, jeigu jis arba ji ten gyveno ne trumpiau kaip metus iki pareiškimo padavimo, arba

   – yra pareiškėjo nuolatinė gyvenamoji vieta, jeigu jis arba ji ten gyveno ne trumpiau kaip šešis mėnesius iki pareiškimo padavimo ir yra atitinkamos valstybės narės pilietis arba, kalbant apie Jungtinę Karalystę ir Airiją, jeigu joje yra pareiškėjo nuolatinė gyvenamoji vieta;

b) kurios pilietybę turi abu sutuoktiniai arba, kalbant apie Jungtinę Karalystę ir Airiją, kurioje yra abiejų sutuoktinių nuolatinė gyvenamoji vieta.

[9] Paveldėjimo srityje 2020 m. liepos 16 d. Sprendimas *E. E. (Teisminė jurisdikcija ir paveldėjimui taikytina teisė)* (C-80/19, EU:C:2020:569; toliau – Sprendimas *E. E. (Teisminė jurisdikcija ir paveldėjimui taikytina teisė)*.

<…>“

II. Faktinės aplinkybės, ginčas ir prejudicinis klausimas

8. Airijos pilietė FA ir Prancūzijos pilietis IB 1994 m. sudarė santuoką Airijoje Jie turi tris pilnamečius vaikus.

9. 2018 m. gruodžio 28 d. IB padavė prašymą nutraukti santuoką *tribunal de grande instance de Paris* (Paryžiaus pirmosios instancijos teismas, Prancūzija).

10. 2019 m. liepos 11 d. nutartyje *juge aux affaires familiales du tribunal de grande instance de Paris* (Paryžiaus pirmosios instancijos teismo šeimos bylas nagrinėjantis teisėjas, Prancūzija) pareiškė, kad Prancūzijos teismai neturi jurisdikcijos priimti sprendimo dėl santuokos nutraukimo. Savo sprendimą grindė tokiomis faktinėmis aplinkybėmis:

– šeimos gyvenamoji vieta buvo Airijoje, kur šeima apsigyveno 1999 m. ir įsigijo nekilnojamąjį turtą, kuris buvo jų bendra nuolatinė gyvenamoji vieta; vaikai taip pat gyveno Airijoje ir ten mokėsi,

– sutuoktiniai negyveno skyrium, taip pat nebuvo nieko, kas rodytų, kad jie būtų norėję perkelti savo gyvenamąją vietą į Prancūziją,

– priešingai, buvo gausu duomenų, patvirtinančių IB asmeninį ir šeimos ryšį su Airija, kur jis kiekvieną savaitgalį vykdavo susitikti su savo sutuoktine ir vaikais bei reguliariai užsiimti sporto ir laisvalaikio veikla,

– per šešis mėnesius iki ieškinio pareiškimo (taigi po 2018 m. birželio 27 d.) neįvyko jokių IB gyvenimo būdo pokyčių, kurie leistų daryti išvadą, kad jis išvyko iš savo gyvenamosios vietos Airijoje. Priešingai, jis ir toliau gyveno tą patį šeimos gyvenimą toje valstybėje iki 2018 m. Kalėdų atostogų, kurias praleido su savo sutuoktine ir jų vaikais šeimos gyvenamojoje vietoje,

– IB sąsaja su Airija netrukdo jam turėti ryšio su Prancūzija – šalimi, į kurią jis nuo 2017 m. kiekvieną savaitę keliauja dirbti. *Faktiškai* jis turi dvi gyvenamąsias vietas: vieną – darbo dienomis – Paryžiuje dėl profesinių priežasčių, o kitą – likusiu laiku – kartu su savo sutuoktine ir jų vaikais Airijoje.

11. IB apskundė pirmosios instancijos teismo nutartį *cour d’appel de Paris* (Paryžiaus apeliacinis teismas, Prancūzija) ir prašė ją panaikinti bei pripažinti, jog Prancūzijos teismai turi teritorinę jurisdikciją priimti sprendimą dėl santuokos nutraukimo. Visų pirma jis nesutiko su tuo, jog neturėjo ketinimų įkurti Prancūzijoje „pastovaus ar įprasto savo interesų centro, siekdamas paversti jį nuolatiniu“.

12. FA prašė apeliacinio teismo patvirtinti ginčijamą nutartį.

13. *Cour d’appel de Paris* (Paryžiaus apeliacinis teismas) teigimu, IB, likus mažiausiai šešiems mėnesiams iki ieškinio pateikimo dėl santuokos nutraukimo, įkūrė nuolatinę gyvenamąją vietą Prancūzijoje, tačiau neprarado savo gyvenamosios vietos Airijoje, kur palaikė šeimos ryšius ir kur dėl asmeninių priežasčių leido laiką taip pat reguliariai, kaip ir anksčiau.

14. Taigi jis mano, kad IB turi stabilią ir pastovią gyvenamąją vietą Prancūzijoje, kuri dėl šių savybių yra nuolatinė gyvenamoji vieta, ir atitinkamai tokio paties pobūdžio gyvenamąją vietą Airijoje.

15. Tuo remdamasis šis teismas daro išvadą, kad ir Prancūzijos, ir Airijos teismai galėtų turėti jurisdikciją priimti sprendimą dėl santuokos nutraukimo pagal Reglamento Nr. 2201/2003 3 straipsnio 1 dalies a punkto penktąją ir šeštąją įtraukas.

16. Esant šioms aplinkybėms, minėtas teismas mano, kad būtinas sąvokos „nuolatinė gyvenamoji vieta“ išaiškinimas, todėl pateikia Teisingumo Teismui šį prejudicinį klausimą:

„Kai, kaip nagrinėjamu atveju, iš faktinių aplinkybių matyti, kad vienas iš sutuoktinių gyvena dviejose valstybėse narėse, ar pagal Reglamento Nr. 2201/2003 3 straipsnį ir jį taikant, galima pripažinti, kad toks sutuoktinis turi nuolatinę gyvenamąją vietą dviejose valstybėse narėse, todėl jei tame straipsnyje nustatyti reikalavimai tenkinami dviejose valstybėse narėse, šių dviejų valstybių narių teismai turi vienodą jurisdikciją priimti sprendimą dėl santuokos nutraukimo?“

III. Procesas Teisingumo Teisme

17. Prašymas priimti prejudicinį sprendimą Teisingumo Teisme gautas 2020 m. birželio 30 d.

18. Rašytines pastabas pateikė FA, Vokietijos, Prancūzijos, Airijos ir Portugalijos vyriausybės bei Europos Komisija.

19. 2021 m. vasario 17 d. IB pateikė motyvuotą prašymą surengti teismo posėdį. Vis dėlto jis sutiko, kad, atsižvelgiant į sveikatos krizę, vietoj posėdžio būtų pateikiamos rašytinės pastabos; taip ir buvo nutarta. Be IB, šias pastabas (vietoj posėdžio) pateikė Prancūzijos ir Airijos vyriausybės bei Komisija.

IV. Analizė

A. Pirminės pastabos

20. Prejudicinis klausimas yra paremtas prielaida, kad asmuo „gyvena dviejose valstybėse narėse“[10]. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas nori išsiaiškinti šio veiksnio poveikį nustatant teismą, turintį jurisdikciją priimti sprendimą dėl ieškinio dėl santuokos nutraukimo.

21. Norint atsakyti į šį klausimą, reikia išsiaiškinti, kaip turi būti suprantama suaugusio asmens „nuolatinė gyvenamoji vieta“ pagal Reglamento Nr. 2201/2003 3 straipsnio 1 dalies a punktą. Jei paaiškėtų, kad IB *gali* savo nuolatinę gyvenamąją vietą, kaip ji apibrėžta toje nuostatoje, turėti dviejose valstybėse narėse, reikėtų išnagrinėti, ar abiejų valstybių teismai turi vienodą jurisdikciją priimti sprendimą dėl santuokos nutraukimo.

22. Tam, kad būtų galima geriau suprasti taikomą teisės normą, pirmiausia nurodysiu jos genezę.

[10] Sociologinis tyrimas tikriausiai parodytų, kad vis daugiau atvejų, kai asmuo (arba abu sutuoktiniai) yra tokioje pačioje situacijoje.

23. Reglamente Nr. 2201/2003 reglamentuota tarptautinė jurisdikcija santuokos ir tėvų pareigų srityje, sprendimų pripažinimas ir vykdymas bei institucijų bendradarbiavimas visose Europos Sąjungos valstybėse, išskyrus Daniją.

24. Tai nėra pirmas teisės aktas šioje srityje. Kaip minėjau, 1998 m. buvo sudarytas susitarimas dėl tų pačių klausimų (nors labiau susijęs su tėvų pareigomis). Kartu su juo buvo parengta aiškinamoji ataskaita, pagrindžianti tame susitarime įtvirtintas taisykles [11].

25. 1998 m. susitarimas neįsigaliojo. Netrukus po to, kai Bendrija įgijo jurisdikciją teisminio bendradarbiavimo civilinėse bylose srityje, jo straipsniai buvo įtraukti į Reglamentą Nr. 1347/2000; šio reglamento 6 konstatuojamojoje dalyje skatinamas priemonių tęstinumas.

26. Praėjus trejiems metams, Reglamentas Nr. 2201/2003 pakeitė Reglamentą Nr. 1347/2000, išplėsdamas jo taikymo sritį ir byloms bei sprendimams dėl tėvų pareigų, nesusijusiems su santuoka. Jame liko nepakeistos tarptautinės jurisdikcijos taisyklės, taikomos bylose dėl santuokos nutraukimo, gyvenimo skyrium (separacijos) ir santuokos pripažinimo negaliojančia.

27. Reglamentas Nr. 2201/2003 baigs galioti 2022 m. rugpjūčio 1 d., nes 2019 m. birželio 25 d. buvo priimtas Reglamentas (ES) 2019/1111 [12], siekiant pašalinti jo taikymo trūkumus bylose, kuriose dalyvauja nepilnamečiai. Tarptautinės jurisdikcijos taisyklės santuokos krizių atvejais nesikeičia.

28. Atsižvelgiant į tai, kad jurisdikcijos taisyklės dėl santuokos nutraukimo, gyvenimo skyrium (separacijos) ir santuokos pripažinimo negaliojančia vėliau priimtuose dokumentuose yra tokios pačios, o Reglamente Nr. 2201/2003 jos pakankamai nepaaiškintos, ankstesnės priemonės (visų pirma, remiantis Borrás ataskaita) tampa pagrindinės, nors ne vienintelės, gairės, siekiant suprasti sąvoką „nuolatinė gyvenamoji vieta“, vartojamą reglamento 3 straipsnyje [13].

B. „Nuolatinė gyvenamoji vieta“ pagal Reglamento Nr. 2201/2003 3 straipsnį

29. Reglamento Nr. 2201/2003 3 straipsnis įtrauktas į priemonę, kurios paskirtis – jos taikymo srityje užtikrinti laisvą asmenų judėjimą Europos laisvės, saugumo ir teisingumo erdvėje [14].

30. Teisingas laisvo judėjimo supratimas įpareigoja, kad valstybės narės nenustatytų tiesioginių naudojimosi juo ribojimų ir nesudarytų kliūčių, kurios netiesiogiai turėtų tokį patį atgrasomąjį poveikį.

[11] Susitarimo, sudaryto pagal Europos Sąjungos sutarties K.3 straipsnį, dėl jurisdikcijos, teismo sprendimų, susijusių su santuoka, pripažinimo ir vykdymo aiškinamoji ataskaita (OL C 221, 1998, p. 27; toliau – *Borrás* ataskaita). Taryba ją patvirtino 1998 m. gegužės 28 d.

[12] Tarybos reglamentas dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų, susijusių su santuoka ir tėvų pareigomis bei tarptautiniu vaikų grobimu, pripažinimo ir vykdymo (nauja redakcija) (OL L 178, 2019, p. 1). Pagal 100 straipsnio pereinamąsias nuostatas, šiuo reglamentu galiojantis reglamentas bus panaikintas nuo 2022 m. rugpjūčio 1 d.: žr. 104 straipsnį.

[13] Žr. Reglamento Nr. 1347/2000 6 ir Reglamento Nr. 2201/2003 3 konstatuojamąsias dalis. Siekiant išaiškinti galiojantį 3 straipsnį, 2007 m. lapkričio 29 d. Sprendimo *Sundelind Lopez* (C-68/07, EU:C:2007:740; toliau – Sprendimas *Sundelind Lopez*) 26 punkte pakartojamos pastarojo reglamento konstatuojamosios dalys. Generalinių advokatų išvadose dažnai daroma nuoroda į Borrás ataskaitą, padedančią aiškinti galiojantį reglamentą: žr. generalinės advokatės E. Sharpston išvados byloje *Purrucker* (C-256/09, EU:C:2010:296) 13, 84, 85 ir 86 punktus; generalinės advokatės J. Kokott išvados byloje *Hadadi* (C-168/08, EU:C:2009:152) 37, 57 ir 58 punktus; generalinio advokato Y. Bot išvados byloje *Liberato* (C-386/17, EU:C:2018:670) 55 ir 69 punktus; arba generalinio advokato H. Saugmandsgaard Øe išvados byloje UD (C-393/18 PPU, EU:C:2018:749) 28 punktą.

[14] 2016 m. spalio 13 d. Sprendimo *Mikołajczyk* (C-294/15, EU:C:2016:772) 33 punktas: „<…> kaip matyti iš Reglamento Nr. 2201/2003 1 konstatuojamosios dalies, šis reglamentas padeda kurti laisvės, saugumo ir teisingumo erdvę, kurioje užtikrinamas laisvas asmenų judėjimas“.

31. Valstybių narių šeimos teisės skirtumai arba sunkumai, kurių patiria asmuo, norintis, kad jam būtų pripažintas jo civilinis statusas ne valstybėje narėje, kurioje jis įsikūręs, gali turėti šį atgrasomąjį poveikį.

32. Suvokdamas šią realybę Europos teisės aktų leidėjas nustatė vienodą teisinę sistemą, kad būtų galima lengviau kreiptis į Europos valstybių narių teismus kilus užsienio elementą turintiems ginčams dėl santuokos nutraukimo, gyvenimo skyrium (separacijos) ir santuokos pripažinimo negaliojančia, taip pat dėl priimamų sprendimų abipusio pripažinimo [15].

33. Reglamento Nr. 2201/2003 3 straipsnio 1 dalies a punkte pakartotinai nurodoma nuolatinė vieno arba abiejų sutuoktinių gyvenamoji vieta, siekiant nustatyti, kurie teismai turi jurisdikciją spręsti tuos ginčus.

1. Autonomiškas aiškinimas

a) Nuolatinės gyvenamosios vietos sąvokos apibrėžtis kituose teisės aktuose

1) Bendrosios pastabos

34. Keliuose Europos Sąjungos aktuose dėl teisminio bendradarbiavimo šeimos teisės bylose, kaip ir kai kuriuose tarptautiniuose daugiašaliuose susitarimuose [16], suinteresuotosios šalies nuolatinė gyvenamoji vieta nurodoma kaip tarptautinės jurisdikcijos kriterijus (tiesiogiai arba pripažįstant sprendimus) ir kaip sąsajos kriterijus taikant kolizines normas [17].

35. Nuolatinė gyvenamoji vieta taip pat yra dažnas kriterijus kitose Sąjungos teisės srityse [18] ir tarptautinėse konvencijose [19]. Bendra tendencija atitinkamuose teisės aktuose yra ta, kad juose paprastai tokia sąvoka neapibrėžiama ir aiškinimo tikslais nedaroma nuorodų į valstybių narių (arba valstybių, konvencijos šalių) teisės sistemas [20].

36. Bendrinėje kalboje žodžių junginys „nuolatinė gyvenamoji vieta“ reiškia nuolatinį ar stabilų buvimą tam tikroje vietoje. Vis dėlto, aiškinant jį teisiškai, negalima apsiriboti įprasta terminų reikšme [21].

[15] Reglamento Nr. 1347/2000 4 konstatuojamoji dalis.

[16] Pavyzdžiui, 1961 m. spalio 5 d. Hagos konvencija dėl jurisdikcijos, taikytinos teisės, pripažinimo, vykdymo ir bendradarbiavimo tėvų pareigų ir vaikų apsaugos priemonių srityje; 1970 m. birželio 1 d. Hagos konvencija dėl santuokos nutraukimo *ir* gyvenimo skyrium pripažinimo; 1996 m. spalio 19 d. Hagos konvencija dėl jurisdikcijos, taikytinos teisės, pripažinimo, vykdymo ir bendradarbiavimo tėvų pareigų ir vaikų apsaugos srityje; arba 1980 m. gegužės 20 d. Liuksemburge sudaryta Europos konvencija dėl sprendimų, susijusių su vaikų globa, pripažinimo *ir* vykdymo bei vaikų globos atnaujinimo.

[17] Tradicinių kriterijų, kaip pilietybė ar nuolatinė gyvenamoji vieta, kuriems anksčiau buvo teikiama pirmenybė dėl asmens ir teisinės sistemos ryšio išraiškos, atsisakoma arba jie tampa antraeiliai.

[18] Žr., pavyzdžiui, 2004 m. balandžio 29 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentą (EB) Nr. 883/2004 dėl socialinės apsaugos sistemų koordinavimo (OL L 166, 2004, p. 1), kuriame vartojami žodžiai „gyvenamoji vieta“. Jo 1 straipsnio j punkte patikslinama, kad kalbama apie „vietą, kurioje asmuo paprastai gyvena“. 2014 m. birželio 5 d. Sprendime *I* (C-255/13, EU:C:2014:1291) šiame kontekste yra išskiriamos „gyvenamoji vieta“ ir „buvimo vieta“.

[19] Pavyzdžiui, 2011 m. gegužės 11 d. Stambule sudaryta Europos Tarybos konvencija dėl smurto prieš moteris ir smurto artimoje aplinkoje prevencijos ir kovos su juo (44 straipsnis).

[20] Toks nenurodymas pagrįstas noru nedaryti įtakos kitiems teisės aktams, kuriuose vartojama ta pati sąvoka, teigia P. Lagarde. 1996 m. spalio 19 d. Hagos konvencijos dėl jurisdikcijos, taikytinos teisės, pripažinimo, vykdymo ir bendradarbiavimo tėvų pareigų ir vaikų apsaugos priemonių srityje aiškinamosios ataskaitos, *Actes et documents de la Dix-huitième session de la Conférence de La Haye de droit international privé*, 1996, t. II, p. 552, 40 dalis.

[21] Taip pat šiuo klausimu žr. generalinės advokatės J. Kokott išvados byloje *A* (C-523/07, EU:C:2009:39) 15 punktą dėl nuolatinės gyvenamosios vietos pagal Reglamento Nr. 2201/2003 8 straipsnį.

37. Preambulės, aiškinamosios ataskaitos, parengiamieji darbai ir Teisingumo Teismo jurisprudencija rodo tendenciją nuolatinę gyvenamąją vietą tapatinti su asmens „interesų centru“. Tam, kad jį apskritai būtų galima nustatyti, vertinama tam tikrų *siejamųjų veiksnių* visuma; visų pirma šie veiksniai vertinami atsižvelgiant į kiekvieno atvejo aplinkybes [22].

38. Interesų pobūdį, taip pat susijusius aspektus ir duomenis (trumpai tariant, *siejamuosius veiksnius*), pagal kuriuos nustatoma asmens nuolatinė gyvenamoji vieta, parodo nuostatos, į kurią įtrauktas tas jurisdikciją suteikiantis kriterijus, kontekstas. Be to, reikia atsižvelgti į tos nuostatos tikslą, taip pat į visus atitinkamus teisės aktus.

39. Nuolatinės gyvenamosios vietos sąvoka ir jos aiškinimas pagal Reglamentą Nr. 2201/2003 yra autonomiški, kaip jau nurodė Teisingumo Teismas [23]. Todėl šio reglamento nuostatų kontekstas ir tikslai parodo analogijos ir ekstrapoliacijos taikymo teisės srityse ribas [24].

2) Kitos teisminio bendradarbiavimo civilinėse bylose sritys

i) Nepilnamečio nuolatinė gyvenamoji vieta

40. Teisingumo Teismas nepilnamečių nuolatinę gyvenamąją vietą bylose dėl tėvų pareigų prilygina jų gyvybiškai svarbių interesų centrui, kurį nustato atsižvelgdamas į įvairias duomenų grupes:

– duomenis, atrinktus dėl jų tinkamumo arba atitikties nuostatos, kurioje numatytas šis kriterijus [25], kontekstui ir Reglamento Nr. 2201/2003 tikslams, suformuluotiems atsižvelgiant į vaiko interesus [26], ir

– duomenis, taikomus (bei įvertintus) atsižvelgiant į konkrečias situacijos aplinkybes [27].

41. Kita vertus, Teisingumo Teismas nesutinka tiesiog perimti kitose Sąjungos teisės srityse (ypač socialinės apsaugos ir viešosios tarnybos srityse) vartojamas šios sąvokos apibrėžtis ar aiškinimą. Būtent todėl, kad kontekstas yra kitoks, jie „negali būti tiesiogiai pritaikyt[i] vertinant vaikų nuolatinę gyvenamąją vietą [kaip tai suprantama pagal] Reglamento [Nr. 2201/2003] 8 straipsnio 1 dal[į]“ [28].

[22] Pareiga atlikti šį vertinimą *ad casum*, be abejo, tenka nacionaliniams teismams. Kadangi jis specifinis, „<…> vienoje byloje pateiktos gairės tik atsargiai gali būti taikomos kitoje byloje“. 2018 m. birželio 28 d. Sprendimo *HR* (C-512/17, EU:C:2018:513; toliau – Sprendimas *HR*) 54 punktas.

[23] Ten pat, 40 punktas: „Kadangi šiame reglamente [Nr. 2201/2003] neapibrėžta sąvoka „<…> nuolatinė gyvenamoji vieta“ ir šiuo aspektu nėra nuorodos į valstybių narių teisę, Teisingumo Teismas ne kartą nusprendė, kad tai yra savarankiška Sąjungos teisės sąvoka, kurią reikia aiškinti atsižvelgiant į nuostatų, kuriose ji vartojama, kontekstą ir Reglamento Nr. 2201/2003 tikslus“. Konvencijose pirmenybė taip pat teikiama autonomiškam aiškinimui: žr. šios išvados 35 punktą ir 20 išnašą.

[24] Nesutinku su Prancūzijos teiginiu, kad pati *nuolatinės gyvenamosios vietos sąvoka* šiame ir kituose reglamentuose (visų pirma 2012 m. liepos 4 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamente (ES) Nr. 650/2012 dėl jurisdikcijos, taikytinos teisės, teismo sprendimų paveldėjimo klausimais pripažinimo ir vykdymo bei autentiškų dokumentų paveldėjimo klausimais priėmimo ir vykdymo bei dėl Europos paveldėjimo pažymėjimo sukūrimo (OL L 201, 2012, p. 107)) turi būti vienoda.

[25] Tai tokios atitinkamos nuostatos, kurios nurodo nuolatinę gyvenamąją vietą kaip jurisdikcijos kriterijų, taip pat Reglamento Nr. 2201/2003 11 straipsnis dėl neteisėto vaiko išvežimo atvejų. Pirmuoju atveju žr. Sprendimą *HR*, o antruoju – 2017 m. birželio 8 d. Sprendimą *OL* (C-111/17 PPU, EU:C:2017:436; toliau – Sprendimas *OL*).

[26] Reglamento Nr. 2201/2003 12 konstatuojamoji dalis; žr., be kita ko, 2009 m. balandžio 2 d. Sprendimo *A* (C-523/07, EU:C:2009:225; toliau – Sprendimas *A*) 35 punktą; Sprendimo *OL* 66 punktą; Sprendimo *HR* 59 punktą. Šio elemento, akivaizdu, nėra suaugusio asmens nuolatinės gyvenamosios vietos atveju.

[27] Žr., be kita ko, 2010 m. gruodžio 22 d. Sprendimo *A* 37 ir paskesnius punktus; 2010 m. gruodžio 22 d. Sprendimo *Mercredi* (C-497/10 PPU, EU:C:2010:829) 47 ir paskesnius punktus bei Sprendimo *OL* 42 ir paskesnius punktus.

[28] Sprendimo *A* 36 punktas.

ii) Nuolatinė palikėjo gyvenamoji vieta

42. Toks pat požiūris *mutatis mutandi* taikomas nustatant nuolatinę palikėjo gyvenamąją vietą, apibrėžtą Reglamente (ES) Nr. 650/2012 [29].

43. Šio reglamento konstatuojamosiose dalyse tokia gyvenamoji vieta nurodoma kaip palikėjo „šeimos ir socialinio gyvenimo interesų centras“; siekiant ją nustatyti, siūloma „įvertinti visas palikėjo gyvenimo aplinkybes kelerius metus prieš mirtį ir mirties dieną, atsižvelgiant į visus aktualius faktinius aspektus, visų pirma palikėjo buvimo atitinkamoje valstybėje trukmę bei reguliarumą ir to buvimo aplinkybes bei priežastis“. Taip nustatyta nuolatinė gyvenamoji vieta „turėtų atspindėti glaudų ir stabilų ryšį su atitinkama valstybe, atsižvelgiant į konkrečius šio reglamento tikslus“ [30].

iii) Bankrutuojančio skolininko nuolatinė gyvenamoji vieta

44. Galiausiai nuolatinė gyvenamoji vieta yra (netiesioginis) tarptautinės jurisdikcijos nustatymo kriterijus, taip pat Reglamento (ES) 2015/848 dėl nemokumo bylų kolizinės normos sąsajos kriterijus [31].

45. Jo 3 straipsnio 1 dalyje daroma prielaida, kad skolininko „pagrindinių interesų vieta“ fizinio asmens atveju yra jo nuolatinė gyvenamoji vieta. Šioje srityje svarbūs ekonominiai ir finansiniai interesai; duomenys, kurie turi būti vertinami, yra tie, kurie leidžia trečiosioms šalims tokį „interesų centrą“ lengvai nustatyti [32].

b) Šio požiūrio taikymas Reglamento Nr. 2201/2003 3 straipsnio 1 daliai

46. Aprašytas požiūris dėl jo lankstumo yra tinkamas nustatant Reglamento Nr. 2201/2003 3 straipsnyje nurodytą nuolatinę gyvenamąją vietą, nes leidžia atitinkamos valstybės narės teismams suteikti jurisdikciją bylose dėl santuokos nutraukimo, gyvenimo skyrium (separacijos) ir santuokos pripažinimo negaliojančia.

47. Reglamente nėra jokių gairių dėl to, ką laikyti suaugusio asmens „nuolatine gyvenamąja vieta“ santuokos krizės atveju arba kaip ją nustatyti; šiuo klausimu nedaroma nuorodų ir į nacionalines teisės sistemas. Toks neaptarimas yra sąmoningas pasirinkimas (ir būdingas ankstesnėms priemonėms).

48. Tai pažymėta Borrás ataskaitoje, nurodant, kad:

– šiuo klausimu buvo diskutuojama aptariant 3 straipsnio 1 dalies a punkto šeštos (dabar galiojančios) įtraukos įrašymą [33]; galiausiai buvo nuspręsta neįtvirtinti nuostatos, kurioje būtų konkrečiai apibrėžta nuolatinė gyvenamoji vieta, kaip ji suprantama pagal 1998 m. Konvenciją [34],

[29] Paskutinė nuolatinė palikėjo gyvenamoji vieta yra bendras siejamasis veiksnys nustatant tarptautinę jurisdikciją ir taikytiną teisę.

[30] 23 ir 24 konstatuojamosios dalys. Taip pat žr. mano išvados byloje *E. E.* (C-80/19, EU:C:2020:230) 45 ir paskesnius punktus bei Sprendimo *E. E. (Tarptautinė jurisdikcija ir paveldėjimui taikytina teisė)* 38–40 punktus.

[31] 2015 m. gegužės 20 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) 2015/848 dėl nemokumo bylų (OL L 141, 2015, p. 19).

[32] Reglamento (ES) 2015/848 28 konstatuojamoji dalis ir 2020 m. liepos 16 d. Sprendimo *Novo Banco* (C-253/19, EU:C:2020:585) 21 punktas.

[33] 1998 m. Konvencijos atitikmuo buvo 2 straipsnio 1 dalies a punkto šešta įtrauka.

[34] Borrás ataskaitos 32 punktas.

– „ypač atsižvelgta“ į apibrėžtį, Teisingumo Teismo vartojamą kitose srityse, pagal kurią „nuolatinė gyvenamoji vieta“ yra „vieta, kurioje suinteresuotasis asmuo, siekdamas stabilumo, įkūrė nuolatinį ar įprastą savo interesų centrą“ [35],

– kiti pasiūlymai buvo atmesti [36], o tai leidžia suprasti, kad tai, į ką buvo „ypač atsižvelgta“, buvo laikoma darbine sąvoka vykstant deryboms.

49. Atsižvelgiant į 1998 m. Konvencijos ir galiojančio reglamento tęstinumą, galima daryti išvadą, kad dabartiniai tarptautinės jurisdikcijos kriterijai, taikomi nagrinėjant ginčus dėl santuokos nutraukimo, gyvenimo skyrium (separacijos) ir santuokos pripažinimo negaliojančia pagrįsti, tuo pačiu principu.

50. Kaip minėjau [37], interesai, kurie yra svarbūs nustatant šeimos nuolatinę gyvenamąją vietą, turi būti apibrėžiami, taip pat siejamieji veiksniai, kurie, atliekant bendrą vertinimą, kiekvienu atveju padeda ją nustatyti, turi būti pasirenkami autonomiškai, atsižvelgiant į Reglamento Nr. 2201/2003 nuostatos kontekstą ir tikslus.

51. Be to, nereikia pamiršti, kad situacija šiose bylose gali greitai pasikeisti būtent dėl santuokos krizės. Kai sutuoktiniai turi skirtingas pilietybes, dažnai perkeliama nuolatinė gyvenamoji vieta, o vėliau neretai vienas iš sutuoktinių grįžta į savo kilmės valstybę narę.

2. Reglamento Nr. 2201/2003 3 straipsnio kontekstas ir tikslai

a) Patikslinimas: Reglamento Nr. 2201/2003 II skyriaus 1 skirsnyje nurodytos nuolatinės gyvenamosios vietos funkcijos ir sąvokos vienovė

52. Nuolatinė gyvenamoji vieta ir valstybės narės pilietybė yra esminiai Reglamento Nr. 2201/2003 II skyriaus („Jurisdikcija“) 1 skirsnio („Santuokos nutraukimas, gyvenimas skyrium (separacija) ir santuokos pripažinimas negaliojančia“) elementai.

53. Šie elementai atlieka dvi funkcijas: suteikia tarptautinę jurisdikciją kilus ginčams, susijusiems su santuokos krize, pagal 3 straipsnį, taip pat nustato šio skirsnio taikymo srities ribas, kaip matyti iš 6 ir 7 straipsnių [38].

54. „Nuolatinės gyvenamosios vietos“ sąvoka yra abiem atvejais ta pati, todėl apibrėžtis, vartojama 3 straipsnio 1 dalyje, yra svarbi 6 ir 7 straipsnių atveju. Tokia išvada darytina remiantis Reglamento Nr. 1347/2000, kuris buvo priimtas prieš dabar galiojantį reglamentą, 8 konstatuojamąja dalimi, atsižvelgiant į tai, kad šis reglamentas taikomas ir ne valstybių narių piliečiams, „gana artimai susijusiems su valstybės narės teritorija, *laikantis šiame reglamente nustatytų jurisdikcijos pagrindų*“ [39].

[35] *Loc. ult. cit*. Tokia apibrėžtis vartojama bylose dėl viešosios tarnybos ir socialinės apsaugos.

[36] *Loc. ult. cit.*

[37] Šios išvados 38 ir 39 punktai.

[38] Remiantis 6 straipsniu, pagal kiekvienos valstybės narės įstatymus galiojančios teismo jurisdikcijos taisyklės negali būti taikomos ginčuose, kai atsakovas turi nuolatinę gyvenamąją vietą vienoje iš jų arba jis turi vienos iš jų pilietybę (arba Airijos atveju – joje yra „nuolatinė gyvenamoji vieta“). Sprendime *Sundelind Lopez* Teisingumo Teismas konstatavo, kad kita teismo vieta galima tuo atveju, kai asmuo, kuriam pareikštas ieškinys, valstybės narės teritorijoje neturi nuolatinės gyvenamosios vietos ir nėra valstybės narės pilietis, jei nėra valstybės narės, turinčios jurisdikciją pagal reglamentą.

[39] Kursyvu išskirta mano.

b) Tarptautinės jurisdikcijos kriterijus „ad hoc“

55. Su santuokos krize susijusiems atvejams Reglamento Nr. 2201/2003 3 straipsnio 1 dalies a ir b punktuose numatyti tarptautinės jurisdikcijos pagrindai, pagrįsti vieno ar abiejų sutuoktinių asmeninėmis aplinkybėmis. Tai išimtinio pobūdžio jurisdikcijos pagrindai ir tarp jų nėra hierarchijos [40].

56. Nurodant jurisdikcijos pagrindus pakartojami Reglamento Nr. 1347/2000 3 straipsnyje įtvirtinti kriterijai, o pastarajame – numatyti 1998 m. Konvencijos 2 straipsnyje. Kalbant apie nuolatinę gyvenamąją vietą, taikomi šie kriterijai:

– *abiejų šalių* nuolatinė gyvenamoji vieta arba buvusi jų nuolatinė gyvenamoji vieta [41],

– *vienos iš šalių* nuolatinė gyvenamoji vieta:

  – kitai šaliai sutikus, jei ieškinio pareiškimas yra bendras, tokiu atveju jurisdikciją gali turėti valstybės narės, kurioje yra pareiškėjo ar atsakovo nuolatinė gyvenamoji vieta, teismai,

  – jeigu ji yra atsakovo,

  – kai ji yra pareiškėjo nuolatinė gyvenamoji vieta, jeigu jis arba ji joje gyveno ne trumpiau kaip šešis mėnesius iki pareiškimo padavimo ir yra atitinkamos valstybės narės pilietis (arba, kalbant apie Jungtinę Karalystę ir Airiją, jeigu ten yra pareiškėjo nuolatinė gyvenamoji vieta).

57. Borrás ataskaitoje paaiškinamas jurisdikcijos pagrindų pasirinkimas ir jų alternatyvos: jie atitinka bylos dalyvių interesus ir suteikia lankstaus reglamentavimo galimybę, atitinkančią asmenų judrumą, taip pat parodo artumą, suprantamą kaip faktinis asmens ir valstybės narės ryšys. Trumpai tariant, siekiama „padėti supaprastinti reglamentavimą piliečiams kartu užtikrinant teisinį saugumą“ [42].

58. Teisingumo Teismas patvirtino šiuos paaiškinimus įvairiuose sprendimuose, priimtuose dėl Reglamento Nr. 2201/2003 3 straipsnio 1 dalies [43].

[40] Sprendimo *Hadadi* 48 punktas. Tarp jurisdikcijos pagrindų nėra oficialios hierarchijos, nepaisant nuomonių, palaikančių jos nustatymą, išdėstant reglamentą nauja redakcija (taip pareiškė *Groupe européen de droit international privé* 2018 m. rugsėjo mėn. susitikime Antverpene: https://www.gedip-egpil.eu/documents/Anvers%202018/DivorceCompletV5.7.2.19.pdf). Naujos redakcijos 3 straipsnyje išlaikomos tos pačios vienodo lygmens jurisdikcijos taisyklės. Kiekviena iš šių taisyklių buvo priimta skirtingai: šiuo klausimu Borrás ataskaitos 30 ir 32 punktuose pažymėta, kad tam tikriems įtrauktiems kriterijams buvo plačiai pritarta valstybėse narėse, o dėl kitų reikėjo politinio kompromiso. Pastarieji šiandien atitinka 3 straipsnio 1 dalies a punkto penktąją ir šeštąją įtraukas.

[41] Šiuo antruoju atveju privaloma, kad vienas iš sutuoktinių vis dar gyventų toje valstybėje. Momentas, kada ši aplinkybė turi būti nustatyta, nėra patikslintas. Penkta ir šešta įtraukos nurodo ieškinio pareiškimo momentą, ir atrodo protinga tą patį taikyti ir kitiems jurisdikcijos pagrindams.

[42] Borrás ataskaitos 27, 28 ir 30 punktai. Reglamento Nr. 1347/2000 12 konstatuojamojoje dalyje buvo kalbama apie faktinį suinteresuotos šalies ir jurisdikciją turinčios valstybės narės ryšį, neišskiriant ginčų dėl krizę patiriančių santuokų ar dėl tėvų pareigų.

[43] Sprendimo *Sundelind Lopez* 26 punktas; Sprendimo *Hadadi* 48 punktas ir 2016 m. spalio 13 d. Sprendimo *Mikołajczyk* (C-294/15, EU:C:2016:772) 49 ir 50 punktai.

59. *Borrás* ataskaitoje taip pat nurodyta, kad galimybė pareikšti ieškinį toje vietoje, kurioje yra tik vieno iš sutuoktinių interesų centras, kai tai nėra atsakovo interesų centro vieta ir nėra susitarimo tarp sutuoktinių, yra numatyta tekste, nes tai buvo *sine qua non* sąlyga, kad tam tikros valstybės priimtų 1998 m. Konvenciją [44].

60. Taip atsižvelgta į susirūpinimą dėl konkretaus sutuoktinio persikėlimo atvejo, kai šis dėl santuokos krizės išvyksta į kitą valstybę narę (jau minėta prielaida) [45]. Šis persikėlimas dažnai reiškia grįžimą, įskaitant nedelsiant, į tą vietą, kuri buvo jo gyvenamoji vieta iki santuokos sudarymo, arba į jo pilietybės valstybę. Tokiais atvejais galima įvertinti asmens ir jurisdikciją turinčio teismo ryšį, nors objektyvus geografinis artumas dar nenustatytas.

3. Tarptautinės jurisdikcijos suteikimas dėl nuolatinės gyvenamosios vietos

61. Sąvoka, kuria paremti Reglamento Nr. 2201/2003 3 straipsnio 1 dalies a punkte numatyti jurisdikcijos pagrindai:

– atitinka asmens *gyvybinių* interesų centrą; jie tokiais laikomi dėl sąsajos su socialiniu ir šeimos gyvenimu. *Profesinių ir turtinių interesų* vietos nustatymas padeda nustatyti šį centrą; vis dėlto vien tik šie veiksniai negali paneigti asmeninių interesų reikšmės, kai jų geografinė padėtis nesutampa,

– tai iš esmės reiškia kvalifikuotą asmens *buvimą* (o ne vien buvimą) tam tikroje vietoje: arba dėl to, jog tai yra nuolatinis buvimas, arba dėl to, kad jis turi tam tikrą dėsningumą ar pastovumą, todėl atsiranda sąlygos realiai integracijai socialinėje aplinkoje.

62. Buvimo apibrėžimas kaip suaugusio asmens „nuolatinė gyvenamoji vieta“ *ne visada* priklauso nuo tam tikros laiko trukmės. Jis taip pat nepriklauso nuo to, kad tam tikru laikotarpiu nustatomas *objektyvus* geografinis artumas tarp subjekto ir teismo, sprendžiančio dėl santuokos nutraukimo, gyvenimo skyrium (separacijos) ar santuokos pripažinimo negaliojančia.

63. Jei Reglamento Nr. 2201/2003 3 straipsnio 1 dalies a punkto penktoje ir šeštoje įtraukose nurodoma, kad, be nuolatinės gyvenamosios vietos, turi būti tenkinamos tam tikros laiko trukmės sąlygos, taip yra todėl, jog pastarosios nėra esminės tam, kad gyvenamąją vietą būtų galima laikyti „nuolatine“ [46].

64. Reikalavimas, kad pareiškėjas būtų gyvenęs nuolatinės gyvenamosios vietos valstybėje vienus metus arba šešis mėnesius, jei tai yra jo pilietybės valstybė (arba, jei reikia, turėtų „nuolatinę gyvenamąją vietą“), mažina „laiko“ veiksnio, kaip gyvenamosios vietos nuolatinio pobūdžio rodiklio, reikšmę.

65. Taigi pagrįsta manyti, kad pagal Reglamento Nr. 2201/2003 3 straipsnį vienas iš sutuoktinių gali beveik iškart (ar praėjus trumpam laikotarpiui) įgyti nuolatinę gyvenamąją vietą dėl persikėlimo po su santuoka susijusios krizės.

[44] Šios išvados 40 išnaša.

[45] Šios išvados 51 išnaša.

[46] Šių papildomų sąlygų nustatymas paprastai aiškinamas kaip siekio apriboti *forum actoris*, įtvirtinto dviejose paskutinėse 3 straipsnio 1 dalies a punkto įtraukose, požymis. Šis paaiškinimas, tiesa, nepaneigia tokių sąlygų padarinių nuolatinės gyvenamosios vietos sąvokai.

66. Šiomis aplinkybėmis fizinio buvimo trukmę, reguliarumą ar pastovumą, paprastai susijusius su „nuolatine gyvenamąja vieta“, gali papildyti ar net pakeisti suaugusio asmens *ketinimas* įsikurti ir integruotis kitoje valstybėje (arba įsikurti ir integruotis iš naujo kilmės valstybėje), įgyjant naują nuolatinę gyvenamąją vietą ir paliekant ankstesniąją [47].

67. Šis ketinimas gali egzistuoti nuo pat pradžių arba išsirutuliuoti laipsniškai. Abiem atvejais, norint į jį atsižvelgti, jis turi būti atpažįstamas iš materialiųjų elementų arba išorinių ženklų [48]. Priešingu atveju taisyklės dėl teismo jurisdikcijos suteikimo taikymas taptų pernelyg sudėtingas ar net neįmanomas.

68. Tam, kad asmens gyvybinių interesų centrą būtų galima atpažinti (arba atitinkamai ketinimą jį nustatyti) tam tikroje vietoje pagal Reglamento Nr. 2201/2003 3 straipsnio 1 dalies a punktą, reikia, kaip kitose artimose srityse [49], atsižvelgti į visus veiksnius, galinčius atskleisti gyvybiškai svarbų asmens ir tos vietos ryšį.

69. Visų pirma asmens buvimo teritorijoje sąlygos ir priežastys kartu su mano minėtais niuansais, jo trukmė ir reguliarumas gali būti tokie veiksniai. Be kita ko, prie jų priskirtini ir šie:

– vieta atitinka kilmės valstybę,

– tai yra vieta, kur susitinka šeimos ir draugai,

– asmuo reguliariai gyvena toje vietoje pagal nuomos sutartį arba yra jos savininkas, arba atliko veiksmus, kad ją išsinuomotų ar įsigytų,

– vieta atitinka jo pilietybės valstybę,

– asmuo turi pastovų darbą toje vietoje arba jo ieško,

– asmeniui artima tos vietos kultūra.

70. Šių ir panašių požymių (kurių sąrašas, kartoju, nėra išsamus) [50] svarbą patvirtina Teisingumo Teismo jurisprudencija dėl mažamečio vaiko ar kūdikio nuolatinės gyvenamosios vietos. Jo faktinį gyvenimo centrą lemia integracija į vieno iš tėvų, nuo kurio vaikas priklauso, šeiminę ir socialinę aplinką, atsižvelgiant į veiksnius, kuriuos pats Teisingumo Teismas nurodė kaip padedančius atpažinti tokią aplinką [51].

[47] Nesant ketinimo jos palikti, nuolatinė gyvenamoji vieta ir toliau yra ankstesnioji.

[48] Sprendimo *HR* 46 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija.

[49] Šiuo klausimu dėl palikėjo nuolatinės gyvenamosios vietos, žr. Sprendimo *E. E.* (Jurisdikcija ir paveldėjimui taikytina teisė) 38 punktą ir mano išvados toje pačioje byloje (C-80/19, EU:C:2020:230) 49 ir paskesnius punktus. Dėl vaiko nuolatinės gyvenamosios vietos žr. Sprendimo *A* 39 punktą.

[50] Prie jų būtų galima priskirti, pavyzdžiui, registraciją atitinkamose institucijose arba, jei suaugęs asmuo gyvena kartu su mokyklinio amžiaus vaikais, šių įrašymą į darželius ar mokyklas: šiuo klausimu žr. generalinės advokatės J. Kokott išvados byloje *A* (C-523/07, EU:C:2009:39) 44 punktą.

[51] Sprendimo *A* 40 punktas; 2010 m. gruodžio 22 d. Sprendimo *Mercredi* (C-497/10 PPU, EU:C:2010:829) 53–56 punktai; 2014 m. spalio 9 d. Sprendimo *C* (C-376/14 PPU, EU:C:2014:2268) 52 punktas; Sprendimo *HR* 44–47 punktai.

C. Viena nuolatinė gyvenamoji vieta

71. Suaugusio asmens nuolatinės gyvenamosios vietos ir atitinkamai teismo, turinčio jurisdikciją nagrinėti ieškinį dėl santuokos nutraukimo, nustatymas tenka teismui, kuriam pateiktas šis ieškinio pareiškimas. Teismas turi stengtis nustatyti *tam tikrą* (t. y. *vieną*) vieno iš sutuoktinių ar jų abiejų nuolatinę gyvenamąją vietą.

72. Tiesa, kad Reglamento Nr. 2201/2003 3 straipsnio 1 dalyje neatmetama jurisdikciją turinčių teismų daugeto ar jurisdikciją turinčio teismo pasirinkimo (*forum shopping*) galimybė kilus ginčams, išimtinai susijusiems santuokos nutraukimu, gyvenimu skyrium (separacijos) arba santuokos pripažinimu negaliojančia. Procedūrų vienalaikiškumas numatytas ir aptartas Reglamento 19 straipsnio 1 ir 3 dalyse.

73. Vis dėlto manau, kad šis argumentas nepateisina dar didesnio jurisdikciją turinčių teismų skaičiaus, jeigu būtų pripažinta galimybė vienu metu *nuolat* gyventi keliose vietose, taikant Reglamento Nr. 2201/2003 3 straipsnio 1 dalį.

74. Šios nuostatos formuluotė, jos tikslas ir kiti sisteminiu aiškinimu pagrįsti argumentai prieštarauja tokiam aiškinimui.

1. Sąvokų formuluotė ir reikšmė

75. Reglamento Nr. 2201/2003 3 straipsnio 1 dalies a punkte *valstybės narės*, kurioje yra *nuolatinė gyvenamoji vieta*, teismai įprastai nurodomi vartojant vienaskaitą.

76. Kartu to paties reglamento 66 straipsnyje, kuriame reglamentuotas taisyklių dėl jurisdikciją turinčių teismų taikymas valstybėse narėse su dviem ar daugiau teisinių sistemų, numatyta, kad „bet kuri nuoroda į nuolatinę gyvenamąją vietą toje valstybėje narėje laikoma nuoroda į nuolatinę gyvenamąją vietą [*viename*] teritoriniame vienete“ [52].

77. Be to, jei nuolatinė gyvenamoji vieta prilyginama asmens gyvybinių interesų *centrui*, būtų nesuderinama pritarti tam, kad kelios gyvenamosios vietos vienu metu yra būtent tokios.

78. Kita vertus, niekas netruko, kad egzistuotų kelios „paprastos“ gyvenamosios vietos [53], t. y. kad asmuo, be savo nuolatinės ar pagrindinės gyvenamosios vietos, dar turėtų vieną ar daugiau antrinių gyvenamųjų vietų (dėl atostogų, darbo ar panašių priežasčių). Pastarosios neturi jokio poveikio pagal Reglamento Nr. 2201/2003 3 straipsnį.

2. Nuostatos tikslas

79. Pritarimas, kad galima turėti kelias *nuolatines* gyvenamąsias vietas, taip pat neatitiktų tikslo, kurio siekiama Reglamento Nr. 2201/2003 3 straipsnio 1 dalies a punktu.

[52] Kursyvu išskirta mano.

[53] Naudoju generalinio advokato P. Cruz Villalón nuomonėje, pateiktoje byloje *Mercredi* (C-497/10 PPU, EU:C:2010:738) 71 punkte vartotą žodžių junginį „paprasta“ gyvenamoji vieta, kaip priešpriešą „nuolatinei“ gyvenamajai vietai.

80. Kaip paaiškinau [54], šis tikslas:

– pirma, skatinamas asmenų judėjimas Sąjungoje, taip pat ir tuo atveju, kai gyvenamoji vieta iš vienos valstybės narės į kitą perkeliama įvykus santuokos krizei,

– antra, užtikrinamas teisinis saugumas ir asmenų bei jurisdikciją turinčio teismo tarpusavio artumas.

81. Nustatytais siejamaisiais veiksniais siekiama užtikrinti pusiausvyrą tarp šių dviejų tikslų: jie atitinka tiek suinteresuotų šalių, tiek teisingumo vykdymo interesus. Šią pusiausvyrą pasiekti padeda tai, kad jurisdikcijos kriterijai, pagrįsti nuolatine gyvenamąja vieta, nesuteikia daugiau alternatyvų, nei numatyta Reglamento Nr. 2201/2003 3 straipsnio 1 dalies a punkto įtraukose, nors iš pirmo žvilgsnio taip galėtų atrodyti [55].

82. Liberalesnis aiškinimas dėl nuolatinių gyvenamųjų vietų, kurias vienu metu gali turėti tas pats asmuo, skaičiaus galėtų *de facto* pažeisti šalių pusiausvyrą ir išplėsti galimybes kreiptis į *forum actoris*. Be to, taptų sunkiau iš anksto nustatyti, kurie teismai gali spręsti dėl santuokos nutraukimo, gyvenimo skyrium (separacijos) ar santuokos pripažinimo negaliojančia Sąjungoje [56].

83. Šiais svarstymais, kartu su tais, kuriuos nurodysiu vėliau, pritariu siauram Reglamento Nr. 2201/2003 3 straipsnyje numatytos nuolatinės gyvenamosios vietos aiškinimui, net jei asmuo gyvena keliose valstybėse narėse.

3. Nuolatinė gyvenamoji vieta, vertinant pagal sisteminio aiškinimo kriterijų (plačiąja prasme)

84. Nors Reglamento Nr. 2201/2003 3 straipsnio pažodinė formuluotė, prasmė ir tikslas prieštarauja tam, kad jame numatytos teisinės pasekmės būtų taikomos kelių nuolatinių gyvenamųjų vietų atveju, šis postulatas taikomas ne tik ginčams dėl su santuoka susijusių krizių, nepaisant to, kas siūloma to reglamento 8 konstatuojamoje dalyje [57].

85. Europos teisės aktų leidėjas tą patį tarptautinės jurisdikcijos kriterijų numatė ir vėlesniuose dokumentuose, kurie reglamentuoja: a) santuokos nutraukimą ir gyvenimą skyrium (separacija) [58]; b) tarptautinę jurisdikciją ieškinio pareiškimams dėl išlaikymo prievolės [59]; ir

[54] Šios išvados 57 ir 58 punktai.

[55] Dėl sąlygų, taikomų nuolatinei gyvenamajai vietai, kad ji būtų laikoma kaip jurisdikciją nustatantis kriterijus, atsitinka, kad kai kurie teismai vienas kitą pašalina, o kiti – iš dalies sutampa. Neretai keli kriterijai nukreipia į tą pačią valstybę.

[56] Komisijos teigimu (jos rašytinių pastabų, pateiktų vietoj teismo posėdžio, 14 punktas), dviejų vieno asmens nuolatinių gyvenamųjų vietų pripažinimas pagal Reglamento Nr. 2201/2003 3 straipsnį „supprime un aléa et augmente la sécurité juridique, en apportant à l'époux qui partage sa vie entre deux États, l'assurance qu'il peut saisir les juridictions de l'un de ces États sans risquer une décision d'incompétence, et les coûts associés à une telle procédure". Manęs ši nuomonė neįtikina. Sunkumas apsispręsti dėl nuolatinės gyvenamosios vietos neišnyksta pripažinus, kad jų galėtų būti keletas; priešingai, toks pliuralizmas būtų papildomas klausimas, dėl kurio turėtų būti įtikintas ginčą sprendžiantis teismas. Į reglamento 3 straipsnį įtraukus dar vieną jurisdikcijos pagrindą, padidėja netikrumas dėl to, kur sutuoktinis galėtų būti patrauktas atsakovu, įskaitant tą, kuris turi daugiau nei vieną nuolatinę gyvenamąją vietą.

[57] „Kalbant apie teismo sprendimus dėl santuokos nutraukimo, gyvenimo skyrium (separacija) ar santuokos pripažinimo negaliojančia, šis reglamentas turėtų būti taikomas tik santuokos ryšių nutraukimui ir neturėtų liesti [būti susijęs su] toki[iais] klausim[ais], kaip santuokos nutraukimo pagrindai, santuokos turtinės pasekmės, ar kitų papildomų priemonių".

[58] 2010 m. gruodžio 20 d. Tarybos reglamente (ES) Nr. 1259/2010, kuriuo įgyvendinamas tvirtesnis bendradarbiavimas santuokos nutraukimui ir gyvenimui skyrium taikytinos teisės srityje (OL L 343, 2010, p. 10).

[59] 2008 m. gruodžio 18 d. Tarybos reglamento (EB) Nr. 4/2009 dėl jurisdikcijos, taikytinos teisės, teismo sprendimų pripažinimo ir vykdymo bei bendradarbiavimo išlaikymo prievolių srityje 3 straipsnio c punktas (OL L 7, 2009, p. 1).

c) tarptautinę jurisdikciją reikalavimams dėl sutuoktinių turto teisinio režimo, susijusiems su ieškinio pareiškimais dėl santuokos nutraukimo, gyvenimo skyrium (separacijos) ar santuokos pripažinimo negaliojančia [60].

86. Kuo labiau išplečiama Reglamento Nr. 2201/2003 3 straipsnyje numatyta „nuolatinės gyvenamosios vietos“ sąvoka, tuo daugiau valstybių narių teismų gali turėti jurisdikciją šiose kitose srityse, pakenkiant numatomumui, į kurį turi teisę suinteresuotieji asmenys [61].

87. Konkrečiai aptarsiu santuokos nutraukimui ir gyvenimui skyrium (separacijos) taikytinos teisės poveikį.

88. Reglamentu Nr. 1259/2010 siekiama „užtikrinti piliečiams teisinio tikrumo, numatomumo ir lankstumo atžvilgiu tinkamus sprendimus“ [62]. Šio tikslo įgyvendinimas reiškia, kad taikytina materialinė teisė visada yra viena ir ta pati, nesvarbu kurio Sąjungos teismo prašoma priimti sprendimą dėl santuokos nutraukimo ar dėl gyvenimo skyrium (separacijos). Taigi siejamieji veiksniai, numatyti Reglamente Nr. 1259/2010, nors jų keli, taikomi „pakopomis“, o ne kaip alternatyvos.

89. Nors mažesniu mastu [63], aprašytas tikslas taip pat grindžiamas Reglamento Nr. 1259/2010 8 straipsnyje įtvirtintu *forum-ius* ryšiu, kai nustatoma taikytina teisė šalims jos nepasirinkus:

– kaip pagrindinis principas: remiantis Reglamento Nr. 2201/2003 3 straipsnio 1 dalyje numatytų kelių jurisdikcijos pagrindų atitiktimi siejamiesiems veiksniams, įtvirtintiems Reglamento Nr. 1259/2010 8 straipsnyje,

– tiesiogiai, kaip kitas sprendimas: šalims nepasirinkus teisės ir neatitinkant Reglamento Nr. 1259/2010 8 straipsnio a, b ir c punktų sąlygų, taikoma teismo vietos teisė pagal šios nuostatos d punktą.

[60] 2016 m. birželio 24 d. Tarybos reglamento (ES) 2016/1103, kuriuo įgyvendinamas tvirtesnis bendradarbiavimas jurisdikcijos, taikytinos teisės ir teismo sprendimų sutuoktinių turto teisinių režimų klausimais pripažinimo ir vykdymo srityje, 5 straipsnis (OL L 183, 2016, p. 1).

[61] Nėra neprotinga manyti, kad šiuo netiesioginiu būdu pripažinus nuolatinių gyvenamųjų vietų pliuralizmą suteikiant jurisdikciją, jį taip pat reikia pripažinti aiškinant kriterijų „nuolatinė gyvenamoji vieta“, įtrauktą į tuos pačius dokumentus dėl ieškinio pareiškimų, kurie yra ne papildomi, o nepriklausomi.

[62] 9 konstatuojamoji dalis. Juo taip pat siekiama, kad būtų „užkirstas kelias atvejams, kai vienas iš sutuoktinių kreipiasi į teismą dėl santuokos nutraukimo anksčiau už kitą sutuoktinį, siekdamas, kad byla būtų nagrinėjama pagal tam tikrą teisę, kuri, jo nuomone, geriau tenkina jo interesus“. Šis nuogąstavimas netaikytinas dėl Reglamento Nr. 2201/2003 3 straipsnio, kuriame numatytos teismų alternatyvos; tačiau jis turėtų būti aiškinamas taip, kad, kiek įmanoma, nepakenktų kito reglamento tikslams.

[63] Kitaip nei kitose srityse, šiuo atveju tarptautinės jurisdikcijos ir taikytinos teisės paraleliškumas nėra prioritetinis siekis: jo iš pradžių gali nebūti, kai šalys pasirenka taikytiną teisę pagal reglamento 5 straipsnio 1 dalies a, b ir c punktus. Taip pat nereikėtų pamiršti, kad šis dokumentas, glaudesnio bendradarbiavimo rezultatas, nėra taikomas visose valstybėse narėse.

90. Negriežtas nuolatinės gyvenamosios vietos sąvokos, numatytos Reglamento Nr. 2201/2003 3 straipsnyje, taikymas, leidžiantis du kartus ar daugiau padidinti šiuo kriterijumi pagrįstos tarptautinės jurisdikcijos atvejus, Reglamento Nr. 1259/2010 tikslams pakenktų dviem būdais:

– nutraukiant *forum-ius* ryšį, jei teismas veiktų kaip vieno iš sutuoktinių kurios nors nuolatinės gyvenamosios vietos teismas, tačiau turėtų taikyti kitos valstybės narės teisę, nes joje yra bendra sutuoktinių nuolatinė gyvenamoji vieta [64],

– pasiekiant, kad du (ar daugiau) vieno iš sutuoktinių nuolatinės gyvenamosios (-ųjų) vietos (-ų), esančios (-čių) skirtingose valstybėse narėse, teismai taikytų „teismo vietos“ teisę pagal Reglamento Nr. 1259/2010 8 straipsnio d punktą.

a) 3 straipsnio 1 dalies a punktas ir Sprendimas „Hadadi“ (3 straipsnio 1 dalies b punktas)

91. Siauras aiškinimas, kurį siūlau, neprieštarauja tam, kurį pasirinko Teisingumo Teismas Sprendime *Hadadi* [65], pripažindamas, kad pagal Reglamento Nr. 2201/2003 3 straipsnio 1 dalies b punktą jurisdikciją turi kelių valstybių narių teismai, kai suinteresuotieji asmenys turi kelias pilietybes [66].

92. Skirtumai tarp bylos, kurioje priimtas Sprendimas *Hadadi*, ir nagrinėjamos bylos yra dideli. Teisingumo Teismas, nagrinėdamas tą pirmąją bylą, nesutiko, kad siejamasis veiksnys „pilietybė“ apsiribotų „veiksminga pilietybe“, ir ši aplinkybė visiškai nesusijusi su šiuo ginču:

– pirma, sąlyga dėl „veiksmingos“ pilietybės nenurodyta Reglamento Nr. 2201/2003 3 straipsnyje, tačiau šioje nuostatoje reikalaujama, kad gyvenamoji vieta būtų „nuolatinė“,

– antra, pilietybė, kuri suteikia jurisdikciją pagal minėto 3 straipsnio 1 dalies b punktą, visada turi būti bendra. Kai vienas iš sutuoktinių, turi dvigubą pilietybę, o kitas ne, šios nuostatos tikslais reikšminga tik bendra pilietybė: sutuoktinis su viena pilietybe nevertinamas nepalankiau ar palankiau [67]. Kita vertus, tai galėtų nutikti pripažinus, kad galimos kelios nuolatinės gyvenamosios vietos pagal jurisdikcijos taisykles, grindžiamas tik vieno iš sutuoktinių nuolatine gyvenamąja vieta [68],

– trečia, pilietybės sąsaja yra, kaip pažymėjo Teisingumo Teismas, „nedviprasmiška ir lengvai taikoma“ [69], o norint nustatyti „veiksmingą“ pilietybę, kiekvienu atveju reikėtų atsižvelgti į daugybę aplinkybių, o tai nebūtinai lemtų aiškų rezultatą [70].

[64] Toks derinys galėtų kilti byloje, jei Prancūzijos teismas nuspręstų turintis jurisdikciją pagal Reglamento Nr. 2201/2003 3 straipsnio 1 dalies a punkto šeštą įtrauką, pripažinus, kad IB nuolatinė gyvenamoji vieta taip pat yra Airijoje. Esant šiai prielaidai, jei nėra galiojančio šalių pasirinkimo dėl kitos teisės, pagal Reglamento Nr. 1259/2010 8 straipsnio a punktą iš esmės taikytina Airijos teisė.

[65] Šį sprendimą savo rašytinėse pastabose nurodo FA (71 ir paskesni punktai) ir Portugalijos vyriausybė (36 ir paskesni punktai), Komisija (13 ir 32 punktai) bei IB.

[66] Sprendimo *Hadadi* 51 ir paskesni punktai.

[67] Kaip pareiškėjui, dvigubą pilietybę turinčiam sutuoktiniui dėl šios priežasties nenumatytas papildomas jurisdikcijos pagrindas, tačiau tokio pagrindo nėra, ir kai norima jam pareikšti ieškinį.

[68] Nuolatinių gyvenamųjų vietų pliuralizmas gali būti naudingas tiek jomis besinaudojančio sutuoktinio naudai, kai jis yra ieškovas (vadovaujantis 3 straipsnio 1 dalies a punkto penktąja ir šeštąja įtraukomis), arba gali atsisukti prieš jį, kai jis yra atsakovas, vadovaujantis to paties straipsnio 1 dalies a punkto trečiąja įtrauka.

[69] Sprendimo *Hadadi* 51 punktas.

[70] Ten pat, 55 punktas.

93. Šio aiškaus rezultato nebuvimas taip pat būtų įmanomas taikant „nuolatinės gyvenamosios vietos“ sąsają. Tačiau nemanau, kad sunkumai būtų išspręsti (atvirkščiai) sutikus, kad, jei yra abejonių, geriau pripažinti, jog yra daugiau nei viena nuolatinė gyvenamoji vieta.

94. Taip veikiant neužtikrinama mažiau ginčų tarp šalių dėl to, kuri gyvenamoji vieta svarbi nagrinėjant bylą, kai jų yra kelios. Tai veikiau dar apsunkina diskusiją: kiekvieną kartą, kai šalis nurodytų dvi ar daugiau gyvenamąsias vietas kaip nuolatines, reikėtų išsiaiškinti, ar jos visos tokios yra iš tiesų. Pagaliau padidėtų rizika, kad „paprasta“ gyvenamoji vieta (o ne nuolatinė pagal Reglamento Nr. 2201/2003 3 straipsnį) galiausiai nulemtų tarptautinę jurisdikciją.

D. Nuolatinės gyvenamosios vietos nustatyti neįmanoma?

95. Reglamente Nr. 2201/2003 numatyti sprendimai tais atvejais, kai vaiko nuolatinės gyvenamosios vietos nustatyti neįmanoma, tačiau tokių sprendimų nenumatyta, kai kalbama apie suaugusį asmenį.

96. Tai, kad apie tai *nieko nepasakyta*, nėra atsitiktinumas. Vertinant teigiamai, atmetama prielaida, kad yra asmenų, kurių nuolatinės gyvenamosios vietos negalima nustatyti (net jei tą būtų sudėtinga įrodyti). Vertinant neigiamai, mano nuomone, tai patvirtina, kad suaugusiam asmeniui nepripažįstamos dvi ar daugiau nuolatinių gyvenamųjų vietų keliose valstybėse narėse, kaip numatyta Reglamento Nr. 2201/2003 3 straipsnyje.

97. Jei dialektiniais tikslais būtų pripažinta, kad taip nėra ir iš tiesų neįmanoma nustatyti[71] *tam tikros* nuolatinės gyvenamosios vietos iš kelių gyvenamųjų vietų, kaip apibrėžta Reglamento Nr. 2201/2003 3 straipsnyje, būtų galima įsivaizduoti dvi išeitis:

– pagal pirmąją, kuriai pirmenybę teikia Komisija[72], pakaktų, kad vienas iš dviejų (ar daugiau) suinteresuotosios šalies gyvenimo centrų būtų valstybėje narėje, kur yra teismas, kuriam pateiktas ieškinio pareiškimas dėl santuokos nutraukimo, kad šis pripažintų turintis jurisdikciją,

– pagal antrąją – nė vienas iš šių gyvenimo centrų skirtingose valstybėse narėse nebūtų tinkamas siekiant pripažinti jurisdikciją pagal nuolatinę gyvenamąją vietą.

98. Dėl pirma išdėstytų argumentų, dėl kurių nepritariu pozicijai, kad tas pats asmuo vienu metu gali turėti kelias nuolatines gyvenamąsias vietas pagal Reglamento Nr. 2201/2003 3 straipsnio 1 dalies a punktą, pirmenybę teikiu antrajai galimybei, kaip mažiau trikdančiai visą sistemą.

99. Ši antroji galimybė (kuri būtų išimtinio pobūdžio) patvirtintų, kad „nuolatinės gyvenamosios vietos“ siejamasis veiksnys nepadeda nustatyti tarptautinės jurisdikcijos. Tokia prielaida nebūtinai atimtų iš šalių teisminę apsaugą Sąjungos viduje, nes būtų taikomas kuris nors iš kitų

[71] Tikimybė, kad dviejose situacijose tipinių nuolatinės gyvenamosios vietos elementų yra *po lygiai*, tikrai maža. Tam, kad būtų laikomasi Reglamento Nr. 2201/2003, nacionaliniai teismai turi stengtis nustatyti vieną (nuolatinę gyvenamąją vietą), kaip nurodžiau šios išvados 71 ir paskesniuose punktuose.

[72] Jos rašytinių pastabų 33 ir 34 punktai bei pasiūlymas dėl išvados.

Reglamento Nr. 2201/2003 3 straipsnio 1 dalyje numatytų kriterijų[73] arba remiamasi kiekvienos valstybės narės teisėje numatytais jurisdikcijos pagrindais[74], kurių likutinis taikymas numatytas 7 straipsnyje.

100. Tik papildomai (t. y. išnaudojus tokias galimybes ar jas atmetus) ir išimtinai, jei tai būtų būtina siekiant išvengti atsisakymo vykdyti teisingumą, man atrodytų priimtina jurisdikciją suteikti teismams, kurie yra bet kurioje iš sutuoktinio gyvenamosios vietos valstybių narių, kai nė viena iš gyvenamųjų vietų negali būti kvalifikuojama kaip nuolatinė pagal Reglamento Nr. 2201/2003 3 straipsnio 1 dalies a punktą.

V. Išvada

101. Atsižvelgdamas į tai, kas išdėstyta, į *cour d'appel de Paris* (Paryžiaus apeliacinis teismas, Prancūzija) pateiktą klausimą siūlau atsakyti taip:

2003 m. lapkričio 27 d. Tarybos reglamento (EB) Nr. 2201/2003 dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų, susijusių su santuoka ir tėvų pareigomis, pripažinimo bei vykdymo, panaikinančio Reglamentą (EB) Nr. 1347/2000, 3 straipsnio 1 dalies a punktas turi būti aiškinamas taip, kad suteikiant jurisdikciją gali būti pripažinta tik viena kiekvieno sutuoktinio nuolatinė gyvenamoji vieta.

Kai vienas iš sutuoktinių gyvena dviejose ar daugiau valstybių narių ir nė vienos iš jų niekaip negalima pripažinti kaip jo nuolatinės gyvenamosios vietos valstybės pagal Reglamento Nr. 2201/2003 3 straipsnio 1 dalies a punktą, tarptautinė jurisdikcija turi būti nustatoma pagal kitus šiame reglamente numatytus ir, jei reikia, kitus valstybėse narėse galiojančius kriterijus.

Tokiu atveju jurisdikciją išimtiniais atvejais galima suteikti vieno iš sutuoktinių nenuolatinės gyvenamosios vietos valstybių narių teismams, kai taikant Reglamentą Nr. 2201/2003 ir kitus jurisdikcijos pagrindus neatsiranda jokios valstybės narės tarptautinė jurisdikcija.

[73] Remdamasis turimais duomenimis manau, kad nagrinėjamoje byloje IB galėtų pateikti ieškinio pareiškimą Airijoje, kaip paskutinėje nuolatinėje sutuoktinių gyvenamojoje vietoje, kur vis dar gyvena vienas iš jų, ir kaip nuolatinėje atsakovės gyvenamojoje vietoje.

[74] Priešingai, nei leidžia suprasti Airija (jos rašytinių pastabų, pateiktų vietoj teismo posėdžio, 10 punktas), ne visos valstybės narės yra numačiusios kitą jurisdikciją turinčius teismus. Be to, net jei būtų, į juos nagrinėjamu atveju nebūtų galima kreiptis, atsižvelgiant į Reglamento Nr. 2201/2003 6 straipsnio apribojimą.